

Як стати податковим юристом?

Михайло КОЧЕРОВ,
керуючий партнер IBC Legal
Services, адвокат, к.ю.н.

Ця стаття — симбіоз власного досвіду та результатів багаторічних спостережень за роботою моїх колег. Деякі з них спочатку ледь наважувалися відкрити Податковий кодекс, а потім вже навіть стали вважати своїм покликанням юридичну практику в податковому праві. Питання становлення податкового юриста є комплексним: починається ще зі студентської лави та прямує до вибору вузької спеціалізації (наприклад, зосередженої на окремих видах податків). Розглянемо основні питання, які рано чи пізно виникають у всіх, хто вирішив пов'язати свою професію з податковим правом.

Вибір студента

Дуже рідко трапляється, щоб студент, який нещодавно закінчив вищий навчальний заклад, бачив себе фахівцем саме в галузі оподаткування. Набагато легше починати з цивільного або трудового права, де норми статей викладені більш доступно для сприйняття та аналізу мовою, а відповідні кодекси не змушують перечитувати положення десятки разів, намагаючись зрозуміти суть написаного.

Юристам-випускникам простіше опанувати інститут купівлі-продажу, ніж трансфертне ціноутворення, або вивчити напам'ять підстави припинення трудового договору, ніж особливості сплати ПДФО. Навіть ті юридичні фірми, які мають справу з податковими питаннями, не завжди спеціалізуються саме в податковій сфері.

Достатньо часто наявність досвіду в податкових питаннях пов'язана з раптовим виникненням відповідних проблем у клієнта, а не з постійною та системною роботою в цьому напрямку.

Тому якщо випускник бачить себе професіоналом саме в податковому праві, йому необхідно працевлаштуватися у велику аудиторську компанію, для якої перевірка правильності ведення податкового та бухгалтерського обліку є основним предметом надання послуг. Поруч з фахівцями цієї справи йому буде набагато легше отримати справжні податкові знання, ніж самотужки читати нормативну базу та лише подекуди зустрічати на практиці питання улюбленої податкової теми.

Судові юристи

Доволі часто у процесі ознайомлення з резюме кандидатів на роботу, а потім під час спілкування з ними я чую одну й ту саму фразу: «Я — судовий юрист, мені не потрібно знати Податковий кодекс України, я знаю процес». На мою думку, це великий самообман для будь-якого кандидата.

Для належного представництва в суді юрист зобов'язаний зібрати належну доказову базу, що підтверджує всі обставини справи. До таких обставин, що підлягають доказуванню в податкових справах, належать факти правильності визначення об'єкта і бази оподаткування, ставки податку, порядку його обчислення тощо. Знання процесуальних норм — це лише розуміння регламенту своїх дій, своєчасності та правильності реалізації прав учасника справи. Однак воно не виключає та не замінює необхідності розуміння матеріальної складової спору.

Судовий юрист не зможе належним чином надати пояснення суду, навести доводи та міркування або заперечити проти заяв, клопотань, доводів і міркувань податкового органу, якщо він не володітиме ґрунтовними знаннями в матеріальних нормах податкового права.

Мабуть, багато з нас зустрічалися з юристами податкових органів, які через велике навантаження просто фізично не можуть належним чином підготуватися до справи та опанувати норми законодавства, які стосуються предмета спору. Їм залишається тільки копіювати зміст актів перевірки для складання відзивів та заперечень. Часто їхня робота зводиться до спроби дотримуватися норм процесуального закону, а не до вивчення справи по суті в аспекті аналізу матеріальних норм.

Тому раджу майбутнім податковим юристам вивчати Процесуальний кодекс лише як засіб захисту рі-

шень клієнта як платника податків, приділяючи основну увагу нормам Податкового кодексу.

Податкове право не зводиться лише до оскарження ППР

Ще одним прикладом самообману для юриста є визначення податкового юриста як юриста, якому достатньо володіти лише нормами, що регулюють оскарження дій та рішень податківців. Зрозуміло, що цей інститут регулювання є важливим. Саме з цих питань клієнти найчастіше звертаються до юриста, а не до аудитора. Проте погодьтеся, знати порядок написання заперечення до акту перевірки або скарги на податкове повідомлення-рішення — це як у судовому процесі знати порядок оскарження дійсності договору, не розуміючи, що ж таке договір.

Безперечно, володіння знаннями цього інституту дозволяють юристу ще до початку судового процесу почати роботу над доказовою базою та запобігти застосуванню податківцями норм ПК України, згідно з якими останні могли б стверджувати про відсутність у клієнта документів, що підтверджують показники, які клієнт відобразив у податковій звіт-

сто присутність під час проведення допиту не є справжньою допомогою. Допомога повинна бути результативною. Формальний підхід адвоката — це як ненадання допомоги хворому медичним працівником. Лікарів за це можуть позбавити волі, а адвокат за «присутність» на допиті ще й винагороду отримує.

Водночас, якщо адвокат починає брати участь як представник у кримінальній справі, він повинен добре розібратися у питаннях оподаткування, а не розраховувати лише на те, що правову позицію йому напише аудитор, головний бухгалтер або судовий експерт. За допомогою чужих знань справу не виграти. Думка експерта — це лише погляд іншого спеціаліста. Адвокату потрібно розуміти природу оподаткування та оперувати цими знаннями. Тому майбутнім податковим адвокатам раджу завжди пам'ятати, що адвокатська діяльність — це професійна діяльність щодо здійснення захисту клієнта, а не безініціативний процес, який веде до отримання гонорару.

Спеціалізація

Мабуть, це головна тенденція останніх років як в юриспруденції загалом, так і в податковому праві

Юристам-випускникам простіше опанувати інститут купівлі-продажу, ніж трансфертне ціноутворення

ності, на час складення такої звітності. Однак цього замало. Володіння знаннями з конкретного податку або збору залишається обов'язковою складовою багажу знань. Отже, молодому юристу необхідно приділяти вагомому частину свого часу, щоб з'явився такий багаж.

Кримінальна та кримінально-процесуальна складова

На мою думку, молодим адвокатам, яким одночасно бракує знань та досвіду як у кримінальному процесі, так і в податковому праві, взагалі не слід самотужки допомагати клієнту в кримінальних справах. Кримінальний процес не зводиться до участі в допиті або обшуку, він набагато складніший. Адвокату необхідно відповісти самому собі на просте запитання: «В чому саме полягає твоя допомога клієнту під час участі у процесуальних діях»? Про-

зокрема. Нагадаю, що приблизно 30 років тому в Страсбурзі делегація 12 країн-учасниць прийняла Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського співтовариства, який містить принцип вимогу: адвокат не повинен здійснювати ведення справи, яка не відповідає рівню його професійної компетенції, без участі в ній іншого адвоката, що володіє необхідною компетенцією.

Сьогодні податкові юристи повинні мати персоналізований підхід до свого клієнта, володіти знаннями, які стосуються конкретного податку, а не намагатися вивчити весь Податковий кодекс, що достатньо важко зробити. Насамперед, молодому юристу потрібно відмовитися від універсального податкового правознавства та переорієнтування на певні інститути, постійно вдосконалюючи власні знання у відповідній сфері. [✎](#)